

משלי פרק ג פסוקים כז-לא

- (כז) אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעַלְיוֹ בְּהִיּוֹת לְאֵל יְדִידְךָ {יְדִידְךָ} לְעִשׂוֹת:
 (כח) אֵל תֹּאמֶר לְרַעֲיֶיךָ {לְרַעֲיֶיךָ} לֵךְ וְשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וַיֵּשׁ אֶתְּךָ:
 (כט) אֵל תִּחְרַשׁ עַל רַעַךְ רַעַה וְהוּא יוֹשֵׁב לְבִטָּח אֶתְּךָ:
 (ל) אֵל תָּרוּב {תָּרוּב} עִם אָדָם חָנָם אִם לֹא גִמְלָךְ רַעַה:
 (לא) אֵל תִּקְנֵא בְּאִישׁ חָמָס וְאֵל תִּבְחַר בְּכֹל דְרָכָיו:

שו"ת חיים ביד סימן א

גם קרא במשלי סי' ג' אל תמנע טוב מבעליו ופי' הרב מהר"י חאיון ז"ל דמיירי בד"ת דאין טוב אלא תורה שלא ימנע ד"ת מלומר לתלמידים ולראוים שהם לבעלי חכמה יע"ש ודבר ה' בפיהו אמת שכן דרשו בס' הזה"ק בכמה מקומות עפ"ז שהוא אזהרה שלא למנוע ד"ת דאין טוב אלא תורה שנא' כי לקח טוב כמו שהראה בסוף ס' לך דצ"ו ע"ב וס' משפטים דצ"ח ע"א ובס' האזינו דרצ"ז ע"א יע"ש

מדרש שמואל על אבות - פרק חמישי משנה טז

אפשר שמה שאמר רוצה שיתן ולא יתנו אחרים, הוא בדרך מניעה שמונע את האחרים מליתן בשביל שלא יתעשרו, עינו רעה בשל אחרים ועל כן מונע אותם שלא יתנו רק הוא לבדו יתן, ואל האיש הזה הזהיר שלמה המלך ע"ה ואמר אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות כלומר אל תמנע הטוב אשר ייטיב ה' עמם בעד צדקתם כי במניעתך שלא יתנו אתה מונע את הטוב מהם בעבור היות בידך לעשות הצדקה הצריכה לכל העניים...

פלא יועץ - ערך מניעה

יש דברים שהמניעה היא טובה עד מאד כגון בכל דבר שיש לחוש א' מני אלף שיש צד נדנוד עבירה ולא יש מצוה ברורה שב ואל תעשה עדיף. וכן במקום שיש לחוש שמא יכביד על חבירו בדבריו או בישיבתו אצלו למיחש בעי אפי' על חששא רחוקה ויקיים מקרא שכתוב הוקר רגלך מבית רעך, ולזה צריך דעת גדול והנהגה גדולה כי לפעמים מה שנראה לו שיערב ויבוסם לחבירו הוא קוץ מכאיב. ועם שנושא לו פנים בלבבו יחשוב מתי תלך לך כלה ביאתך וצא.

הנה כי כן זה כלל גדול בכל כיוצא בזה שב ואל תעשה עדיף ולפחות טוב מעט ויותר טוב שיהיו תאבים לו ולדבריו משיקוצו ממנו. ואפילו במילי דדרשא יהא מקצר ועולה. ויותר טוב שיאמרו כמה קצרן הוא זה משיאמרו כמה ארכן הוא זה. ומה גם במקום שמפריזים ואין דבריו עושין פירות שימנע עצמו מלדרוש דברי מוסר רק ידרוש מילי דאגדתא שמושכין לבו של אדם וכל כיוצא בזה, ואלו דברים שאין להם שיעור, רק ישמע חכם ויוסיף לקח ויכלכל דבריו במשפט ויאהב את השמא באופן שימצא חן ושכל טוב בעיני אלקי"ם ואדם:

ויש מניעה רעה עד מאד ע"ד דכתיב אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות וכתוב מונע בר יקבוהו לאום וצא ולמד מה שאמרו על בית אבטינס ובית גרמו והגרוס בן לוי על שלא רצו ללמד מעשה לחם הפנים ומעשה הקטורת וכתובת ד' אותיות הוי"ה בב"א – אמרו רז"ל שעליהם נאמר ושם רשעים ירקב תסמר שערת אנוש. ואמרו ג"כ שכל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא. אי לזאת לו בכח יגבר איש על יצרו וכל אשר בכחו לעשות טובה גדולה או קטנה יעשה ולא ימנע טוב וה' לא ימנע טוב ויזכה לרב טוב בעולם הזה ובעולם שכולו טוב:

מסכת בבא קמא דף פא עמוד ב

בשבילי הרשות שלמה אמרה, כדתניא "הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך שדהו. מה הבריות אומרות עליו? מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו? עליו הכתוב אומר "מהיות טוב אל תקרי רע." ומי כתיב מהיות טוב אל תקרי רע? אין, כתיב כי האי גוונא "אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך."

מאירי, שם

שלמה תקן להם לישראל שיהו בני אדם רשאים להלך בשביל השדות העשויות לקצר את הדרך אף משנזרעו עד שתירד רביעה שניה. ומ"מ קודם זריעה אין זה צריך תנאי שמשכהכניס תבואתו עד שזרע את השדה סתם בני אדם מפקירין שדותיהם לדריסת רגלי בני אדם, אבל משנזרע עד שירדה רביעה שניה שזמנה בשבעה עשר במרחשוון הותר מכח התקנה, שעד זמן זה אין דריסת הרגל קשה להם. אבל משם ואילך הזרעים יוצאים וצומחים ודריסת הרגל קשה להם. ומ"מ במקום שהוא טבעני אף משירד הטל קשה לו הרגל ומשנזרע אסור:

למדת שכל שאין הזק לאדם בו ויש הנאה לאחרים ראוי לו שלא למנוע, והוא שאמרו הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס לתוך השדה מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות אותו עליו הכתוב אומר אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות ואמרו רבותי' ז"ל מהיות טוב אל תקרא רע:

שיטה מקובצת שם

אל תמנע טוב מבעליו וכל המונע טוב בזמן שאין לו הפסד נקרא רע. גאון ז"ל: